

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th February, 2025

NOGIRONLIGI BO'LGAN SHAXSLARGA TO'SIQSIZ MUHIT YARATISH

Raxmatullayeva Go'zal Shuxratovna

Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti

Maxsus pedagogika va inklyuziv ta'lim fakulteti

Surdotarjimon yo'nalishi 201-guruh talabasi

Tel: +998935450690

Tayanch so'zlar: to'siqsiz muhit, transport tizimi, ijtimoiy muhit, psixologik muhit, infratuzilmani takomillashtirish, ijtimoiy stigma, stress va tashvish.

Annotatsiya / Abstrakt

Uz. To'siqsiz muhit – bu nogironligi bo'lgan shaxslar uchun qulay va erkin harakat qilish imkonini beruvchi muhitdir. Bunday muhit, jismoniy, ijtimoiy va psixologik jihatlardan tashkil topadi va barcha insonlar uchun teng imkoniyatlar yaratishni maqsad qiladi.

Ru. Без барьерная среда — это среда, которая позволяет людям с инвалидностью свободно передвигаться. Такая среда состоит из физических, социальных и психологических аспектов и направлена на создание равных возможностей для всех людей.

English. A barrier-free environment is one that allows people with disabilities to move freely. Such an environment consists of physical, social and psychological aspects and is aimed at creating equal opportunities for all people.

To'siqsiz muhit nima? To'siqsiz muhit – bu nogironligi bo'lgan shaxslar uchun qulay va erkin harakat qilish imkonini beruvchi muhitdir. Bunday muhit, jismoniy, ijtimoiy va psixologik jihatlardan tashkil topadi va barcha insonlar uchun teng imkoniyatlar yaratishni maqsad qiladi. To'siqsiz muhitni yaratish jarayoni, jamiyatda nogironligi bo'lgan shaxslarning o'z huquqlarini amalga oshirishlariga yordam beradi va ularni ijtimoiy hayotga faol ravishda jalb etadi.

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th February, 2025

JISMONIY TO'SIQLARSIZ MUHIT: Jismoniy to'siqlarsiz muhit, nogironligi bo'lgan shaxslar uchun jamoat joylarida, transportda va yashash joylarida qulay kirish imkoniyatlarini ta'minlaydi. Bu quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- Kirish imkoniyatlari: Binolarda liftlar, peshayvonlar, keng eshiklar va maxsus yo'l belgilarining mavjudligi.
- Transport tizimi: Nogironligi bo'lgan shaxslar uchun qulay transport vositalari, avtobuslarda va metroda maxsus joylar.
- Ommaviy joylar: Bog'lar, muzeylar va boshqa jamoat joylarida nogironligi bo'lgan shaxslar uchun moslashtirilgan infratuzilma.

IJTIMOIIY MUHIT: Ijtimoiy to'siqlar, nogironligi bo'lgan shaxslarning jamiyatda o'z o'rnini topishiga to'sqinlik qilishi mumkin. To'siqsiz muhit yaratish, ijtimoiy integratsiyani kuchaytirishga yordam beradi.

Ta'lim imkoniyatlari: Ta'lim muassasalarida nogironligi bo'lgan shaxslar uchun maxsus dasturlar va resurslar.

Ishga joylashish: Ish beruvchilarni nogironligi bo'lgan shaxslarni ishga olishga rag'batlantirish va ularga qo'llab-quvvatlash ko'rsatish.

Ijtimoiy tadbirlar: Nogironligi bo'lgan shaxslarning ijtimoiy hayotga faol ishtirok etishi uchun turli tadbirlar va dasturlar tashkil etish.

PSIXOLOGIK MUHIT: To'siqsiz muhit nafaqat jismoniy va ijtimoiy jihatlarni, balki psixologik jihatlarni ham o'z ichiga oladi. Bu, nogironligi bo'lgan shaxslarning o'zlarini qabul qilishlari va jamiyatda o'z o'rnini topishlariga yordam beradi.

Psixologik jihatlari: O'z-o'zini qabul qilish: Nogironligi bo'lgan shaxslarning o'z imkoniyatlarini qabul qilishi va o'ziga ishonch hosil qilishi.

Ijobiy munosabat: Jamiyatdagi sog'lom insonlarning nogironligi bo'lgan shaxslarga nisbatan ijobiy munosabatini rivojlantirish.

Qo'llab-quvvatlash tarmoqlari: Nogironligi bo'lgan shaxslarga yordam beradigan guruhlar va tashkilotlarning mavjudligi.

To'siqsiz muhit yaratish – bu har bir insonning teng huquqlarga ega bo'lishini ta'minlash yo'lidagi muhim qadamdir. Bunday muhit, nogironligi bo'lgan

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th February, 2025

shaxslarning hayot sifatini oshirishga, ularni jamiyatga integratsiya qilishga va ularning o'z imkoniyatlarini amalga oshirishlariga yordam beradi. Har birimizning bunday muhitni yaratishga qo'shgan hissamiz jamiyatimizni yanada adolatli va tenglikka asoslangan qilishga xizmat qiladi. Nogironligi bo'lgan shaxslarga to'siqsiz muhit yaratish. Hozirgi kunda jamiyatda nogironligi bo'lgan shaxslar uchun to'siqsiz muhit yaratish masalasi dolzarb ahamiyatga ega. Har bir inson, uning jismoniy imkoniyatlaridan qat'i nazar, teng huquqlarga ega bo'lishi kerak. To'siqsiz muhit, nafaqat jismoniy infratuzilma, balki psixologik va ijtimoiy jihatlarni ham o'z ichiga oladi. Ushbu maqolada nogironligi bo'lgan shaxslarga qulay muhit yaratishning ahamiyati, zaruriy chora-tadbirlar va jamiyatda bu boradagi o'zgarishlar haqida so'z yuritamiz.

TO'SIQSIZ MUHITNING AHAMIYATI. To'siqsiz muhit nogironligi bo'lgan shaxslarning hayot sifatini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Bunday muhit: Tenglikni ta'minlaydi: Nogironligi bo'lgan shaxslar uchun to'siqlarni bartaraf etish, ularni jamiyatda teng huquqli a'zolar sifatida qabul qilishga yordam beradi. O'z-o'zini rivojlantirish imkonini yaratadi: To'siqlarsiz muhitda nogironligi bo'lgan shaxslar o'z qobiliyatlarini namoyon etish, ta'lim olish va ishga joylashish imkoniyatiga ega bo'lishadi. Ijtimoiy integratsiyani kuchaytiradi: Bunday muhit, nogironligi bo'lgan shaxslar va sog'lom insonlar o'rtasidagi muloqotni osonlashtiradi, bu esa ijtimoiy integratsiyani kuchaytiradi.

TO'SIQSIZ MUHIT YARATISH UCHUN QUYIDAGI CHORA-TADBIRLARNI AMALGA OSHIRISH ZARUR: Infratuzilmani takomillashtirish: Barcha jamoat joylarida (transport, binolar, parklar) nogironligi bo'lgan shaxslar uchun qulay kirish imkoniyatlari yaratilishi kerak. Bu, liftlar, peshayvonlar va maxsus yo'l belgilarini o'z ichiga oladi. Ta'lim tizimini takomillashtirish: Ta'lim muassasalarida nogironligi bo'lgan shaxslar uchun maxsus dasturlar va resurslar yaratilishi zarur. O'qituvchilarni nogironlik masalalari bo'yicha tayyorlash ham muhimdir. Ish beruvchilarni xabardor qilish: Ish beruvchilarni nogironligi bo'lgan shaxslarni ishga olish va ularni qo'llab-quvvatlash haqida xabardor qilish kerak. Bu, ish joyida moslashuvchanlik va qo'shimcha yordam

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th February, 2025

ko'rsatishni o'z ichiga oladi. Ijtimoiy dasturlarni rivojlantirish: Nogironligi bo'lgan shaxslarning ijtimoiy hayotga faol ishtirok etishini ta'minlash uchun turli ijtimoiy dasturlar va tadbirlar tashkil etilishi zarur. Jamiyatdagi o'zgarishlar. Hozirgi kunda ko'plab mamlakatlarda nogironligi bo'lgan shaxslar uchun to'siqsiz muhit yaratishga qaratilgan tashabbuslar amalga oshirilmoqda. Bu jarayonda davlat organlari, nodavlat tashkilotlari va jamoatchilik o'rtasidagi hamkorlik alohida ahamiyatga ega. Jamiyatda nogironlik haqidagi tushunchalarni o'zgartirish, bu borada ijobiy fikrlarni tarqatish va nogironligi bo'lgan shaxslarning huquqlarini himoya qilish — bularning barchasi jamiyatimizda ijobiy o'zgarishlarga olib keladi. Nogironligi bo'lgan shaxslar ishga borishda qiynaladigan muammolar: Nogironligi bo'lgan shaxslar uchun ishga borish jarayoni ko'pincha qiyinchiliklarga to'la bo'ladi. Ularning hayoti va ish faoliyatiga ta'sir qiluvchi bir qancha omillar mavjud. Ushbu maqolada nogironligi bo'lgan shaxslar ishga borishda duch keladigan asosiy muammolarni ko'rib chiqamiz. Jismoniy to'siqlar nogironligi bo'lgan shaxslarning ish joylariga kirishi va ularda harakat qilishini qiyinlashtiradi.

Kirish imkoniyatlari: Ko'plab binolarda liftlar, keng eshiklar yoki peshayvonlar yo'q. Bu esa nogiron shaxslarning ish joyiga kirishini qiyinlashtiradi.

Transport muammolari: Ommaviy transportda nogironligi bo'lgan shaxslar uchun maxsus joylar va qulayliklar yetarli emas. Avtobuslar yoki tramvaylarda ko'pincha moslashtirilmagan joylar mavjud, bu esa ularning harakatlanishiga to'sqinlik qiladi. Ish joyidagi infratuzilma: Ish joyida jismoniy muammolar, masalan, qiyin o'tirish joylari yoki moslashtirilmagan ish stollari, nogiron shaxslarning samarali ishlashini cheklaydi. Ijtimoiy to'siqlar nogironligi bo'lgan shaxslarning jamiyatda o'z o'rnini topishlariga to'sqinlik qiladi. Bunga quyidagilar kiradi:

Kamsitish: Ba'zi ish beruvchilar nogiron shaxslarni ishga olishda kamsituvchi munosabatda bo'lishi mumkin. Bu, ularning imkoniyatlarini to'g'ri baholamaslik va ularni ishga olishdan qochish bilan bog'liq.

Ijtimoiy stigma: Jamiyatda nogironligi bo'lgan shaxslar haqida noto'g'ri tushunchalar mavjud. Bu esa ularning ijtimoiy hayotda ishtirok etishiga va ishga joylashishiga to'sqinlik qiladi.

O'z-o'zini kamsitish: Nogironligi bo'lgan shaxslar o'zlarini kamroq qadrli his qilishlari mumkin, bu esa ularni ishga joylashishda qiynalishlariga olib keladi.

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th February, 2025

Psixologik jihatlar ham nogironligi bo'lgan shaxslarning ishga borishida muhim rol o'ynaydi:

O'ziga ishonchning yo'qligi: Nogironligi bo'lgan shaxslar o'z imkoniyatlariga ishonch hosil qilishda qiynalishi mumkin, bu esa ularni ishga joylashishga to'sqinlik qiladi.

Stress va tashvish: Ish joyida muvaffaqiyatli ishlash uchun kerakli psixologik tayyorgarlik yo'qligi, stress va tashvish darajasini oshirishi mumkin. Qo'llab-quvvatlash tarmog'ining yetishmasligi: Oila yoki do'stlar tomonidan yetarlicha qo'llab-quvvatlanmaslik, nogironligi bo'lgan shaxslarning ishga borishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ta'lim va malaka bilan bog'liq muammolar ham nogironligi bo'lgan shaxslarning ishga joylashishida muhim ahamiyatga ega:

Ta'lim imkoniyatlari: Ba'zi nogiron shaxslar ta'lim olishda qiynalishlari mumkin, bu esa ularga kerakli malakalarni olish imkonini bermaydi.

Malaka yetishmasligi: Ish beruvchilar ko'pincha malakali xodimlarni izlaydilar, ammo nogironligi bo'lgan shaxslar uchun malaka olish imkoniyatlari cheklangan bo'lishi mumkin.

Xulosa qilib shuni aytish lozimki, Nogironligi bo'lgan shaxslarga to'siqsiz muhit yaratish — bu nafaqat ularning huquqlarini himoya qilish, balki jamiyatimizni yanada adolatli va tenglikka asoslangan qilish yo'lidagi muhim qadamdir. Har bir insonning hayot sifatini oshirish uchun birgalikda harakat qilishimiz zarur. Bu jarayonda har birimizning hissamiz katta — faqat birgalikda biz to'siqlarsiz muhit yaratishimiz mumkin. Nogironligi bo'lgan shaxslar ishga borishda turli qiyinchiliklarga duch keladilar. Jismoniy, ijtimoiy va psixologik to'siqlar, shuningdek, ta'lim va malaka bilan bog'liq muammolar ularning ish faoliyatini cheklaydi. Bunday muammolarni hal qilish uchun jamiyat va davlat tomonidan keng qamrovli choralar ko'rilishi zarur. Har bir insonning teng huquqlarga ega bo'lishini ta'minlash va nogironligi bo'lgan shaxslarni ishga jalb etish jamiyatni yanada adolatli va barqaror qiladi.

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th February, 2025

Adabiyotlar ro'yhati

1. Урунова Захро Низамитдиновна. Технология интерактивного подхода в формировании когнитивно-речевых знаний и умений у учащихся с нарушениями слуха. *European Journal of Interdisciplinary Research and Development*. 9, (Nov. 2022), 122–125. 2.
2. Урунова З.Н., Есимбетова П.А. Цифровые технологии в специальном образовании // *European Journal of Interdisciplinary Research and Development*. – 2023. – Т. 11. – С. 8-12. 3.
3. Sadirova K. Improving the methods of teaching visual activity to students with hearing impairments based on an innovative approach // *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*. – 2022. – Т. 12. – №. 9. 4.
4. P. Po'latova, Z. Mamarajabova L. Nurmuxamedova va b. Maxsus pedagogika. Darslik "Fan va texnologiyalar" nashriyoti. T.: 2014
5. Amirsaidova SH., Abidova N, Z. Djalolova, M. Xamidova va boshkalar Maxsus psixologiY. Darslik O'zbekiston faylasuflar Milliy jamiyati. T.: 2014
6. Ayupova M.Y. Logopediya. O'zbekiston faylasuflar Milliy jamiyati. T.: 2007 y.